
Új nemzetközi szerveződések, szövetségek

Mottók:

„A globalizáció szószólói az egy világ és egy gazdasági rendszer mellett szállnak síkra. ...A WTO-n belül¹ kialakult patthelyzet következtében a regionalizáció eszméjének népszerűsége nő.”²

„A gazdasági növekedés és a politikai hatalom új központjainak megjelenésével a világ minőségileg új geopolitikai helyzet kibontakozásának tanúja.”³

(Bevezetés) A XX. század második felében a felgyorsult globalizáció és regionalizáció egymást erősítették. A világ integrálódását szolgálta a nagy regionális blokkok (szabadkereskedelmi társulások, országcsoportok uniója) megszervezése, nagy ígéreteket rejtegetett ebben az irányban a volt szovjet régió cunami-szerű összeomlása. A földrajzi közelség bázisán alapuló nagy, kontinensnyi politikai-gazdasági szövetségek alakultak, mint az Európai Unió (EU), Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Társulás (NAFTA), Déli Közös Piac (MERCOSUR), Afrikai Unió (AU), Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együtműködés (APEC), Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN), stb.

A regionális együttműködések azonban változóban vannak, és az a fajta globalizáció is megtorpanni látszik, amely alatt az „egypólusú”, azonos társadalmi-gazdasági berendezkedésű világot értettük. 1990-es évtized végétől a már létező regionális szerveződések egy részének céljai és irányai alapvetően megváltoztak, és korábban ismeretlen összetételű és célrendszerű hatalmi blokkok, szövetségek is „előbukkantak” (Lásd: Ankerl (a), 2007; Ankerl (b), 2007.) A világfolyamatok alakulásának ilyen irányváltásában a sorozatosan kibontakozó nemzetközi pénzügyi válságokból eredő fenyegetettség (egy gazdasági világválság rémképe), bizonytalanságok és nemzetgazdasági veszteségek jelentős szerepet játszottak. (Lásd: Artner, 2009; Hashmi–Lee, 2008.)

Az alábbiakban két új, világhatalmi pólus szerepre törő szerveződés, a BRICS és a Sanghaji Együtműködési Szervezet (SCO) születését és „fejlődését”, valamint egy regionális blokk, az ASEAN bővülését és irányváltását mutatjuk be.

(BRICS) A BRIC csoport, Brazília, Oroszország, India és Kína szövetsége 2009. június 16-án alakult meg Jekatyerinburgban (Joint Statement ..., 2009). 2010-ben új taggal, a Dél-afrikai Köztársasággal bővült, ekkor BRICS-re módosult a csoport elnevezése.⁴ A történelem ilyen fordulatát, a négy alapító ország fejlődésből, erősödésből eredő várható pozícionyerését a világ gazdaságban és -politikában a Goldman Sachs bankcsoport már a szövetség megalapítását nyolc évvel megelőzően, 2001-ben felismerte. Így előrejelezte, hogy 2050-re Brazília, Oroszország, India és Kína egyesített gazdasági teljesítménye túlszárnyalhatja a napjainkban még vezető országokéét. Együtműködési szervezet, illetve társulás megalakulását az említett országok részvételével azonban ekkor még nem látta valószínűnek. Magát a BRIC mozaikszót ezen országok angol nevének kezdőbetűiből (Brasil, Russia, India, China) is a Goldman Sachs bankcsoport egyik közgazdásza, Jim O’Neill alkotta meg, szintén 2001-ben. (Lásd erről bővebben: O’Neill–Wilson–Purushothaman–Stupnytska, 2005.)

Ma már a világ vezető szakértőinek többsége egyetért abban, hogy a BRICS-országok rendelkeznek olyan demográfiai és gazdasági potenciállal, melynek kiaknázása esetén (ami reális) a világ legnagyobb és „legbefolyásosabb” gazdaságaivá válhatnak a XXI. században. Az öt ország együttesen a világ területéből 30 százalékkal, lakosságából több mint 40 százalékkal (közel 3 milliárd fő), bruttó hazai termékéből (GDP) 20 százalékkal (közel 14 000 milliárd USA dollár), kereskedelmi forgalmából 15 százalékkal részesedik. (Lásd az 1. táblázatot, a mellékletet, valamint Új világrendet..., 2012.)

A világ vezető gazdasági hatalmainak körében az ezredfordulót követően a BRICS négy „alapító” országa jelentősen erősítette pozícióját. Így 2000-et követően mindössze egy évtized alatt Kína a 6. helyről az USA-t követő második helyre ugrott, megelőzve Japánt, Németországot, az Egyesült Királyságot és Franciaországot, Brazília pedig két hellyel javította pozícióját. Ezek a BRICS-országok 2012-ben is megőrizték helyezésüket. 2000 és 2012 között Oroszország a 18. helyről a 8. helyre, míg India a 13. helyről a 10-re lépett előre (lásd az 1. táblázatot). Mindegyikük GDP-je meghaladja az 1 trillió dollárt. Kína a világ legnagyobb exportőre, és a deviza és aranytartalékok rangsorában is első („kiugróan” magas tartalékokkal). A négy alapító ország együttesen a világ deviza- és aranytartalékainak 40 százalékát birtokolja (lásd az 2. táblázatot). A tartalékok egyhatodát átcsoportosítva az IMF-hez (Nemzetközi Valutaalap) hasonló dimenziójú pénzügyi alapot hozhatnának létre.

2000	2010	2013
1. USA (G7**)	1. USA (G7)	1. USA (G7)
2. Japán (G7)	2. Kína (BRIC)	2. Kína (BRICS)
3. Németország (G7)	3. Japán (G7)	3. Japán (G7)
4. UK (G7)	4. Németország	4. Németország (G7)
5. Franciaország (G7)	5. Franciaország (G7)	5. Franciaország (G7)
6. Kína (BRIC)	6. UK (G7)	6. UK (G7)
7. Olaszország (G7)	7. Brazília (BRIC)	7. Brazília (BRICS)
8. Kanada (G7)	8. Olaszország (G7)	8. Oroszország (18. helyről*; BRICS)
9. Brazília (BRIC)	9. India (13. helyről*; BRIC)	9. Olaszország (G7)
10. Mexikó	10. Kanada (G7)	10. India (13. helyről*; BRICS)

1. táblázat: A világ vezető országainak rangsorváltozása, 2000–2013
(nominális GDP alapján, US dollár)

* a 2000. évi rangsor szerint

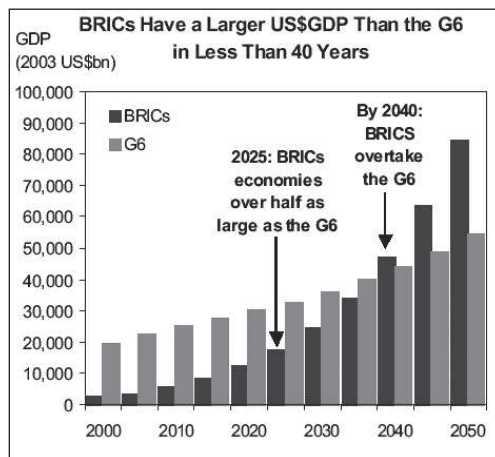
** a G7 a fejlett országok (Egyesült Államok Egyesült Királyság Franciaország, Japán, Kanada Németország, Olaszország) egy csoportjának együttműködése. Lásd: <http://hu.wikipedia.org/wiki/G7>
Forrás: World Bank, World Development Indicators, <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Ország	GDP (millárd US dollár)	Deviza és aranytartalékok (milliárd US dollár)
Világ	73 982	nincs adat
Európai Unió 27	17 372	1 288 (2014. febr.–ápr.)
USA	16 800	144 (2014. jún.)
Japán	4 902	1 277 (2014. ápr.)
BRICS	15 764	4 941
Brazília	2 243	367 (2014. ápr.)
Oroszország	2 118	486 (2014. márc.)
India	1 871	313 (2014. jún.)
Kína	9 181	3 726 (2013. szept.)
Dél-afrikai Köztársaság	351	50 (2014. márc.)

2. táblázat: A GDP, a deviza és aranytartalékok alakulása a világ néhány vezető gazdaságában, 2013

Az adatok forrása: *List of countries by GDP (nominal). List by the International Monetary Fund. Wikipedia. [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal)) (2014. június 23.); *List of countries by foreign-exchange reserves. Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_foreign-exchange_reserves (2014. június 16.)**

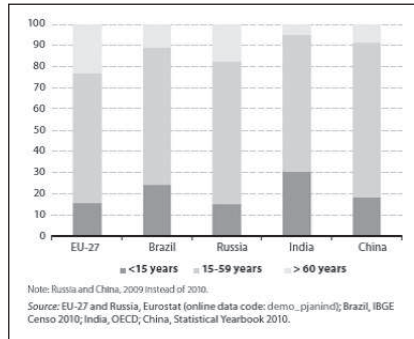
Előrejelzések szerint a BRICS-országok az elkövetkező időszakban is a világ átlagánál gyorsabb ütemben növekednek (lásd az 1. ábrát). 2015-re együttesen a világ GDP-jének egyharmadát állítják elő.

1. ábra: A BRICS GDP várható növekedése 2050-ig

Lásd: *A BRIC mint szövetség jövője. Oroszvilág. 2010. június 07. <http://oroszvilag.hu/?t1=sajtoszemle&hid=738>*

A demográfiai trendekben Oroszország kivételével pozitív hatás várható a jövőben. A lakosság korösszetétele kedvezőbb, mint a fejlett régióban: a fiatalok súlya nagyobb (lásd a 2. ábrát), így a munkaképes korú lakosság létszáma 2030-ig nagyon jelentősen gyarapodik.

2. ábra: A lakosság korösszetétele négy BRICS-országban és az EU-ban (2010)

Lásd: *The European Union and the BRIC countries. General and regional statistics. Pocketbooks. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2012*

A 2010 óta eltelt időszakban regionális és globális hajtóerőként működve a világ gazdasági növekedésének több mint 50 százaléka a BRICS-országoktól „származik”. Így 2011 utolsó negyedévében India 6,9, Oroszország 4,8, Kína 9,1 százalékos gazdasági növekedést ért el, csak Brazília növekedése volt mérsékeltebb, 2,1 százalékos. (Lásd: Galambos, 2012.) Ezek az országok „csillapították” a nemzetközi pénzügyi válság hatásait is. (Du Youkang, 2012; Új világrendet..., 2012)

A világgazdasági rend jövőjének szemszögéből ugyanakkor további fontos új körülmény a következő: a BRICS-országok a „washingtoni konszenzus” szellemének nem megfelelően⁵, a nem „teljes piaci liberalizáció” ellenére voltak képesek előre törni a nemzetközi arénában. Miközben a fejlett országok többségének kormányai a bankokat és magán nagyvállalatokat mentették a csődtől, csak törekeny stabilizációs sikereket értek el, a BRICS-országokban az „alkalmazott” adó-, pénzügyi és egyéb gazdaságpolitikák révén gyors növekedést értek el. A legtöbb nyugati fejlett ország költségvetési adósságai rekordszintre emelkedtek, a BRICS-országok költségvetési mérlege India kivételével többletet „könyvelt el”. (Lásd erről: *The BRICs*, 2012.)

A tagországok egy sajátos, kontinenseken átívelő „geopolitikai szerveződés” keretében egyesítik gazdasági-politikai erejüket, és igyekeznek érvényesíteni a már megnövekedett és potenciális erejüket a világ hatalmi rendjében. A BRICS előzmények nélküli önkéntes szerveződés: nincs se földrajzi közelség, se közös történelmi-kulturális háttér, mint az EU vagy más kontinentális szerveződések (például Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége, *Afrikai Unió*, Dél-Amerikai Unió, Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény) esetében. A szövetség tagországaiban nagyon különböző a történelmi háttér (gyarmati múlt és folyamatos önálló állami lét, nagyhatalmi pozíció), a vallás, az ideológia és a hagyományok (ősi kínai kultúra, kommunizmus, kereszténység) politikai „berendezkedés” (demokrácia, központi irányítás). (Az egyéb eltérésekről lásd még: *The BRICs*, 2012.) Az együttműködés a BRICS keretében szabad és „áldozathozatal” nélküli, csak az előnyök alapján él és fejlődik (*The BRICs*, 2010).

A gazdagság hatalmat generálhat, de nem minden esetben. Így Japán, Németország vagy Svájc nem éltek a potenciális hatásukkal a nemzetközi hatalmi arénában. Azonban csakúgy, mint a második világháborút követően, a közeljövőben is elkerülhetetlen/szükségszerű lesz a „globális” nemzetközi szervezetek működési kereteinek, szabályainak újrendezése („átstrukturálása”), több más ok miatt azért is, mert a közelmúlt pénzügyi válsága a fejlett régió gazdaságát és gazdagságát megtépázta, míg a feltörekvőnek („emerging”) tekintett BRICS-országok gyors ütemben, szinte megtorpanás nélkül fejlődtek. Az USA a G20 csoport⁶ keretében „igyekszik” befolyásolni a világ egészét érintő kérdésekben a döntéshozatalt. A BRICS-országok is tagjai a csoportnak, melyen belül mintegy „blokkot” alkotva igyekeznek érdekeiket érvényesíteni az alapító, fejlett G7 országokkal szemben. Az első nagy horderejű érdekérvényesítési „eseménynek” tekinthetjük a BRIC javaslatát a pénzügyi rendszer megreformálására, melyet a G20-ak a 2008-i tanácskozásán tettek közzé. (Lásd: The BRICs, 2010).

A BRICS-országok mintegy a harmadik világ képviselőjeként és támogatójaként is fellépnek a fejlődés közös előmozdítása érdekében.⁷ Exportjuk mellett importjukat is jelentős mértékben növelték a fejlődő országokkal folytatott külkereskedelemben (The BRICs, 2010).

Együttműködési keretek

A szövetség tagjai évente csúcstalálkozót tartanak (a 2009. évi alapítást követően 2010-ben Braziliában, 2011-ben Kínában, 2012-ben Indiában, 2013-ban a Dél-afrikai Köztársaságban). Minden csúcstalálkozót követően nyilatkozatot tettek közzé, „... melyben meghatározták az együttműködés fő kereteit, az aktuális célokat, reflektáltak az esetleges problémákra. Mivel ez egy informális együttműködés, a dokumentumok pedig csupán nyilatkozatok, fontos hangsúlyozni, hogy kötelező jogi erővel nem bírnak” (lásd részletesen: Bernáth; valamint BRIC/BRICS declarations...).

A csúcstalálkozók napirendje az időben előrehaladva konkrétabbá vált és jelentősen bővült. Az alapító csúcstalálkozón a többpólusú világrend létrehozására vonatkozó nyilatkozatot fogadtak el, miszerint egy demokratikusabb világrendet támogatnak, melynek bázisa a nemzetközi jog, az egyenlőség, a kölcsönös tisztelet, az együttműködés, a koordinált akciók és kollektív döntéshozatal az összes ország részvételével. A BRIC törekvéseként deklarálták a biztonság megeremtését a világban a szó hagyományos értelmében, továbbá a gazdaság (az élelmiszer- és energiaellátás, stb.) területén (Joint Statement ..., 2009). Áttekintették a globális gazdasági helyzet javításának lehetséges eszközeit, így megfogalmazták a nemzetközi pénzügyi intézmények reformjának igényét is. Célul tűzték ki a fejlődők (illetve a feltörekvők) kategóriájába sorolt országok nagyobb térnyerését a nemzetközi „ügyek” vitelében. A csúcstalálkozók megvitatták többek közt az éghajlatváltozás, a fenntartható fejlődés problémáit. A biztonsági kérdések kapcsán konkrétan vizsgálták a közel-keleti és észak-afrikai régió, valamint Afganisztán, Irán és Szíria „helyzetét”, a globális kormányzást szolgáló nemzetközi szervezetek (mint ENSZ, IMF, Világbank) működését, valamint az ENSZ keretében 2000-ben elfogadott millenniumi fejlesztési célokat (MDGs)⁸. Megvitatták a nemzetközi terrorizmus, a klímaváltozás, a világgazdaság és nemzetközi pénzügyi rendszer problémáit, és nem utolsó sorban a szövetség tagországai közötti együttműködés elmélyítésének módjait. (Lásd BRIC/BRICS declarations.)

Az együttműködés alacsonyabb szintű többoldalú találkozók és együttműködések keretében is folyamatosan bővül. Így a különböző kormányzati szervek (minisztériumok, stb.) vezetői és szakértői rendszeresen találkoznak (a BRIC megalakulását megelőzően már

2006-tól zajlottak ilyen találkozók, első alkalommal a külügyminiszterek részvételével). Rendszeresen ülésezik a BRICS Akadémiai Fórum, 2010-től pedig működik egy közös statisztikai hivatal. 2011-ben hívták életre a BRICS Fórumot, mely a tagországok kereskedelmi, politikai és kulturális együttműködését hivatott ösztönözni. Ugyancsak 2011-től egy az erre a célra létrehozott szervezet folyamatosan figyeli és elemzi a tagországok közötti gazdasági együttműködés és kereskedelem alakulását, és javaslatokat dolgoz ki arra vonatkozóan, hogy miként lehet bővíteni az együttműködést a csoport országai között, továbbá a csoport országai és külső országok között. 2013-ban közös agytrószot tanácsot (BRICS Think Tanks Council) és üzleti tanácsot (BRICS Business Council) alapítottak (eThekwini..., 2013). A csoporton belüli multilaterális együttműködéseket kiegészíti a kétoldalú kapcsolatok erősödése is (lásd erről bővebben Bernáth).

Pénzügyi rendszer – változások?

Már az első BRIC csúcstalálkozón, 2009-ben is napirendre került a nemzetközi pénzügyi rendszer reformja, az együttes pénzügyi potenciál kihasználása a gazdasági erőközpontok „eltolása” – a résztvevő országok megfogalmazása szerint – egy igazságosabb új világrend építése érdekében. Deklarálták egy új diverzifikált, stabil és kiszámítható nemzetközi tartalékvaluta szükségességét. Megvitatták, hogy miként lehet ellensúlyozni az „aktuális” pénzügyi válság negatív hatásait.

A 2012. évi indiai csúcstalálkozón e törekvés szellemében közös pénzügyi megalakításáról határoztak. Az új pénzügyi tagországok a gazdasági kapcsolatainak „öszönzését”, infrastruktúra projektek finanszírozását, valamint a „kiszámítható”, fenntartható fejlődést szolgálja majd. A Világbankhoz és az IMF-hez hasonló szervezetté válhat. A pénzügyi keretében ugyanis tervezik az afrikai, ázsiai és latin-amerikai fejlődő országok infrastrukturális fejlesztéseinek intézményes támogatását (és hitelnyújtást a Világbanknak). A BRICS-országok eddig is jelentős pénzügyi eszközöket helyeztek ki a fejlődő régióba az úgynevezett Dél-Dél együttműködés szellemében. Így csak Afrikában Kína 2009 és 2012 között 10 milliárd dolláros olcsó hitellel volt jelen, Brazília 2003 és 2010 között 10 milliárd dollárt fektetett be. (Lásd erről bővebben Bryanski, 2012; Mallaby, 2011; Külön bank..., 2012; Morazán–Knoke–Knoblauch–Schäfer, 2012; The BRICs, 2010; Soto, 2014.)

A pénzügyi és gazdasági válság ellensúlyozása érdekében 2012-ben az IMF pénzügyi alapját több mint 450 milliárd dollárral tervezték feltölteni. Ehhez a fejlett régió 320 milliárd dollárral járult hozzá,⁹ míg a hiányzó összeget az IMF vezetői részben a BRICS-országoktól várták (A BRICS-országok..., 2012; Wroughton, 2012). A nehézségekkel terhes nemzetközi pénzügyi helyzetben a BRICS-országok a fejlődő régió pozícióinak erősítését „kötötték ki támogatásuk” feltételül. Így az országok vezetői a G20-ak 2012. évi tanácskozását követően zárónyilatkozatukban közölték, hogy abban az esetben bocsátanak az IMF rendelkezésére 75 milliárd dollárt, ha a szervezet tevékenységét „megreformálják”. A reformok megvalósulását követően Kína 43 milliárd, Brazília, India és Oroszország 10 milliárd, a Dél-afrikai Köztársaság 2 milliárd dollárral járulna hozzá az IMF pénzügyi válságkezelő alapjához (Wroughton–Eckert 2012). A reformoknak „éríteniük kellene” a kvótákat, szavazatokat, vagyis ezek elosztását, illetve a már megszavazott reform végrehajtását. A jelenlegi szabályozás alapján például Kína kisebb szavazati aránnyal rendelkezik, mint Belgium. Bár a szavazati jogok elosztásának megváltoztatását is szolgáló, a feltörekvő és a fejlődő országok befolyásának növelését rögzítő történelmi jelentőségű kvótareformot az IMF Igazgatótanácsa már a 2010-ben megszavazta, de mivel az USA Kongresszusa nem ratifikálta, a reform még 2014-ben sem léphetett életbe. (Lásd: Bernáth; IMF Executive..., 2010; Statement..., 2014.)

A BRICS-országok ugyancsak változtatni kívánnak a nemzetközi pénzügyi szervezetek vezetőválasztási rendszerén is. Közölték, hogy az IMF vezetőjét nem földrajzi szempontok,¹⁰ hanem az érdemek alapján, nyílt és átlátható folyamatban kell kiválasztani. (Lásd: Bernáth; Bryanski, 2012; Feltételekkel..., 2012, Wroughton–Eckert, 2012.) A válságkezelő alaphoz történő hozzájárulásuk feltételeként deklarálták azt is, hogy az IMF „legyen pénzsűkében”, merítse ki a rendelkezésére álló forrásokat. Emellett kritizálják a fejlett országok makrogazdasági és pénzpolitikáját, mely szerintük nem felelősségteljes, és destabilizálja a világgazdaságot. Így „globálisan” túlzott likviditást teremtenek, a mezőgazdasági támogatásokkal torzítják a piacot, nem hajtottak végre reformokat a növekedés és munkahelyteremtés érdekében, stb. (Lásd erről Galambos, 2012.)

A nemzetközi pénzügyi rendszer stabilitásának biztosítása, illetve a jelenleg meghatározó valuták (dollár és az euró) árfolyamingadozásai elleni védekezés érdekében a BRICS-országok a nemzeti valuták szerepének erősítését, szélesebb körű használatát is tervezik. Így Kína javasolja az SDR¹¹ kiegészítését a júnnal. A szövetség tagjai az egymás között bonyolódó kereskedelmi forgalomban bővítik a nemzeti valutákban történő elszámolást. 2012-ben a szövetségen belüli pénzügyi tartalékalap létrehozásáról, valamint a kétoldalú devizacsere ügyletek¹² és a kötvénypiac fejlesztéséről is tárgyaltak. Kétoldalú devizacsere megállapodások már születtek a szövetség tagországai között. Így India és Kína 2012. év elején már kötött, Brazília és Kína szintén devizacsere megállapodást írt alá (az utóbbiak 30 milliárd dollár értékben). (Lásd: Bryanski, 2012; Galambos, 2012; Kína pénzt cserél..., 2012; Wroughton, 2012; Wroughton–Eckert, 2012; Feltételekkel..., 2012.) A 2013. évi csúcstalálkozón a BRICS-országok vezetői döntöttek egy közös tartalékalap (contingent reserve arrangement, CRA) létrehozásáról (100 millió dollár indulótőkével, lásd: eThekwini..., 2013).

(Sanghaji Együttműködési Szervezet) A Sanghaji Együttműködési Szervezetet (Shanghai Cooperation Organisation, SCO) elődjét öt ország¹³ (Kína, Kazahsztán, Kirgizisztán, Oroszország, Tadzsiszisztán) alapította meg Sanghajban 1996. április 26-án. A szervezetet eredetileg a térség biztonságának, az államhatárok garantálásának céljából hozták létre, miután a Szovjetunió felbomlásának következményeként a korábbi ázsiai köztársaságok önálló „szomszédos” államokká váltak. 1996. április 26-án írták alá a Szerződést a katonai bizalom mélyítésére a határövezetekben (Treaty on Deepening Military Trust in Border Regions), majd egy évvel később, 1997. április 24-én Moszkvában a Szerződést a katonai erők csökkentéséről a határövezetekben (Treaty on Reduction of Military Forces in Border Regions).

2001. június 15-i csúcstalálkozón csatlakozott a szervezethez Üzbegisztán. Ekkor született meg a Sanghaji Együttműködési Szervezet Nyilatkozata (Declaration of Shanghai Cooperation Organisation, megváltoztatva a szervezet nevét is). A dokumentum szerint a tagországok együttműködésüket új szintre emelték, és ezáltal hatékonyabban tudnak megfelelni az új kihívásoknak és fenyegetéseknek. A szervezet legfontosabb céljait az alábbiakban határozták meg: a jó szomszédság erősítése, a béke, a biztonság és a stabilitás megőrzése a régióban, a terrorizmus, a szeparatizmus és az extrémizmus elleni kollektív küzdelem, a tagországok közötti széles körű együttműködés kereteinek megteremtése a katonai biztonság, gazdasági fejlődés, kereskedelem és kultúra területén.

A szervezethez a továbbiakban megfigyelő országokkal és konzultációs partnerekkel bővült. Jelenleg megfigyelői státuszban Afganisztán, India, Irán, Mongólia, Pakisztán, konzultációs partnerként Belorusszia, Sri Lanka és Törökország kapcsolódik a szervezethez (lásd a mellékletet). A megfigyelők közül néhányan teljes jogú tagokká szeretnének

válni a közeljövőben.¹⁴ A szervezet meghatározó jelentőségű tagjai Kína és Oroszország, a szervezet hivatalos nyelve a kínai és az orosz. Sajátos, hogy tevékenységéhez olyan komoly érdekellentétekkel rendelkező országok is kapcsolódnak, mint India és Pakisztán (egyelőre megfigyelőként), és Afganisztán is jelenlegi speciális helyzetében (hosszabb távú érdekei erősebben köthetik az ázsiai térséghez, mint a nyugati világhoz; lásd: Bailes–Dunay, 2007). Intézményes kapcsolatok épültek ki az ENSZ-szel, az Európai Unióval, a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségével, a Független Államok Közösségével (*CIS*), valamint az Iszlám Konferencia Szervezetével (*OIC*).

A hat tagország Eurázsia területének 60 százalékát (több mint 30 millió négyzetkilométer) birtokolja, összlakossága a világ lakosságának negyedét (1,5 milliárd fő), a megfigyelő országokkal együtt pedig a felét teszi ki.

Szervezet – működés

2002 júniusában elfogadták az SCO Alapszabályát (SCO Charter), melyben a nemzetközi jog normáinak megfelelően „formába öntötték” a szervezet működésének kereteit (struktúra, a működés formái/módjai, orientáció és külső kapcsolatok, stb.). 2004. január 1-jétől az SCO nemzetközi szervezetként, kiépített munkamechanizmusokkal, saját személyzetrel és költségvetéssel működik pekingi központtal. Az alábbi szervezeteket hozták létre: az állami vezetők tanácsa (mint legfelső döntéshozó szerv); a kormányfők tanácsa; a külügyminiszterek tanácsa; a minisztériumok és hatóságok vezetőinek ülései, nemzeti koordinátorok tanácsa, regionális terrorizmusellenes szervezet, titkárság. A szervezet tagországainak vezetői évente csúcstalálkozót, alacsonyabb szintű képviselői rendszeresebb tanácskozásokat tartanak.

A XXI. század kihívásaira reagálva a szervezet céljai és feladatai is folyamatosan bővültek: a biztonság szemszögéből szűkebben a terrorizmus, a szeparatizmus, az extrémizmus és a bűnözés elleni küzdelem¹⁵ kiegészült a természeti katasztrófák elhárításával, az információs háború elleni védekezéssel,¹⁶ az infrastrukturális, kommunikációs, energiabiztonsággal és gazdasági erőegyensúllyal („multidimenziós biztonság”, lásd erről: Bailes – Dunay, 2007). Kiléptek a regionális dimenzióból, amennyiben nyilatkozatokat tettek egy demokratikusabb világrend kialakítása érdekében és a régió kívüli politikai eseményekkel kapcsolatosan. Így 2005-ben az asztanai csúcstalálkozójukon a többpólusú világrend (multipolaritás) mellett foglaltak állást. A kínai és orosz vezetők közös nyilatkozatában és a csúcstalálkozó hivatalos záródokumentumában elutasították a hegemonia kialakítására irányuló törekvéseket a világ ügyeinek intézésében, bármilyen társadalmi modell rákényszerítését más országokra. Új biztonsági koncepció megalkotására szólították fel a nemzetközi közösséget, mely a kölcsönös bizalmon és előnyökön, egyenlőségen és együttműködésen alapul. Mindemellett 2005–2006-tól nagyon jelentősen fejlődött a gazdasági és humán ágazatokban/területeken is az együttműködés. (Lásd: Bernáth; Cooley, 2012; *The Shanghai...*, 2005; Weinstein, 2005.)

A 2012. évi pekingi csúcstalálkozó a résztvevők tekintetében globális dimenziót nyert, ugyanis a találkozóon képviseltették magukat az ENSZ, a Független Államok Közössége (FAK), az Eurázsiai Gazdasági Közösség (EAEC)¹⁷ és a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (CSTO)¹⁸. Türkmenisztán és az USA meghívottakként részt vettek csúcstalálkozón (lásd erről: Akulov, 2012). A tagországok megvitatták az arab tavasz,¹⁹ valamint a folyamatban levő afganisztáni külföldi csapatkivonás következtében megváltozott/megváltozó biztonsági helyzetet, és az ebből eredő teendőket. Felhívásban szorgalmazták a nukleáris fegyverektől mentes világ megteremtését. Üzentek a NATO-nak, hogy egy or-

szág sem törekedhet saját biztonságára mások biztonságának „árán” (utalva ezzel NATO európai rakétatelepítési terveire). (Lásd erről: Akulov, 2012; Cooley, 2012.)

A válság sújtotta országokat, övezeteket illetően az SCO tagországok sajátos, a nyugati érdekektől eltérő „politikai támogatással” lépnek fel. Így csúcstalálkozóikon támogatták egy független, semleges, békés és prosperáló Afganisztán megteremtését, és gazdasági segítséget is ígértek az országnak. Elutasították az erő alkalmazását Iránnal szemben. A Szíriában kialakult konfliktussal kapcsolatosan határozottan állást foglaltak amellett, hogy a problémákat békésen, politikai párbeszéd útján kell megoldani. (Lásd erről: Akulov, 2012; Танас, 2012; Итоги саммита..., 2012; SCO, 2013.)

A szervezet keretében rendszeres tanácskozások, találkozók zajlanak és együttműködés valósul meg a biztonság, hadsereg és védelem, külügyek, gazdaság és pénzügyek, kultúra és oktatás területén. Nagy léptékű projekteket hirdettek meg a szállítás, energiaellátás (csővezetékek építése²⁰ és energiakereskedelem) területén.

Közös katonai hadgyakorlatokat tartanak 2003 óta rendszeresen („Békemisszió” néven: stratégiai tervezés, a művelet előkészítés és végrehajtás), amelyek célja a terrorizmus és a szélsőséges erők elleni harc. Az Afganisztánból kiinduló kábítószer-kereskedelem visszaszorításához katonai eszközökkel is hozzájárul a szervezet. Közös nyilatkozatban szólították fel az Amerikai Egyesült Államokat arra, hogy az afganisztáni terrorellenes háborúhoz átgondolt kizárólag ezt a célt szolgálta²¹ befejeztével ürítse ki, mivel az amerikai katonai jelenlét kizárólag ezt a célt szolgálta²¹ (lásd: Bernáth; Weinstein, 2005).

A gazdasági kapcsolatok ösztönzése céljából a tagországok 2003-ban keretmegállapodást írtak alá, melyet 100 speciális akcióterv követett. 2005-ben prioritásként jelölték meg a közös energiaprojektek megvalósítását, az új szénhidrogén-lelőhelyek kiaknázását és a vízkészletek közös hasznosítását. 2006 óta a közös projektek finanszírozásának és a gazdasági kapcsolatok ösztönzésének „eszközeként” nemzeti bankok, fejlesztési és kereskedelmi bankok részvételével bankszövetség (Mezsbankovszkoje objegyinyenyije) működik. A pénzügyi területen megvalósuló SCO együttműködésben új távlatokat nyitott a 2000-es évtized végén kibontakozó nemzetközi pénzügyi válság.

Így Kína a 2009-es SCO csúcstalálkozón (Jekatyerinburg) 10 milliárd dollár hitelkeretet biztosított a válság által sújtott tagországoknak a nehézségeik áthidalására. Az SCO és a BRIC ekkor tartotta első alkalommal egy időben csúcstalálkozóját,²² és a két találkozózt követően megfogalmazták a nemzetközi pénzügyi rendszertől független „saját” bankrendszer, valuta létrehozásának, valamint a nemzeti valuták használatának²³ szükségességét. Kína és Oroszország bejelentette „igényét” a nagyobb részesedésre az IMF kvótáiból. Ezen túlmenően a világ pénzügyi rendszerében fennálló hegemonia hiányosságaira és a globális pénzügyi rendszer reformjára vonatkozó nyilatkozatok is elhangoztak. (Lásd: Страны ШОС должны..., 2009; Страны ШОС преодолеют..., 2009; Судьбу..., 2009; Erdős, 2009; Роль ШОС..., 2009; Shanghai Cooperation...) A 2012-es csúcstalálkozón megvitatták egy közös fejlesztési bank létrehozásának lehetőségét. A gazdasági fejlődés és az együttműködés ösztönzése céljából Kína már fel is ajánlott 10 milliárd dollár hitelkeretet a tagországoknak (China offers..., 2012; Танас, 2012; Тízmilliárd dollárt..., 2012; Итоги саммита..., 2012). Hosszú távon tervezik szabadkereskedelmi társulás létrehozását is.

A felsőoktatásban kialakították az SCO-egyetemek rendszerét. A rendszer létrehozásáról 2008-ban döntöttek, és 2009 óta a tagországok 50 vezető egyetemének részvételével, az Európai Unió „közös felsőoktatási rendszeréhez” hasonlóan működik (hallgatók tanulmányai külföldi egyetemen, követelmények kölcsönös elismerése, stb.). Az SCO „közös”

felsőoktatási rendszerében az alábbi területek élveznek prioritást: regionális tanulmányok, ökológia, energetika, információs technológiák, nanotechnológia. A kulturális együttműködés keretében zenei fesztiválokat és művészeti kiállításokat szerveznek.

(Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szövetsége [Asean]) A régióban meghatározó jelentőségű gazdasági-politikai szervezet, az ASEAN már 1967-ben megalakult. Napjainkban 10 ország a tagja: Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia, Szingapúr, Thaiföld, Brunei, Vietnám, Laosz, Mianmari Unió, Kambodzsa. Az ASEAN 10 tagországában él a Föld lakosságának 8 százaléka, együttes GDP-jük a világ összes GDP-jének 3 százalékát teszi ki (lásd a mellékletet).

Annak ellenére, hogy a tagországok sok hasonló adottsággal rendelkeztek (kultúra, normák, hagyományok, viszonylag magas növekedési ráta, fiatal képzett munkaerő, természeti erőforrások stb.), az 1990-es évtizedig a politikai és gazdasági érdekkülönbségek „hátráltatták” a regionális együttműködés elmélyülését. A globalizációból eredő feltételek azonban az 1990-es évektől erősödő mértékben ösztönözték integrációjukat.

Az 1997–98-as ázsiai pénzügyi válság „felnyitotta a szemeket”: mintegy kényszerítette a régió országait arra, hogy intézményesített keretek között erősítsék együttműködésüket az új problémák megoldása érdekében. Bebizonyosodott, hogy a világ pénzügyi rendszerének működése az ázsiai országok számára nem jelent biztonságot. Ezért a régió pénzügyi stabilitásának fenntartása és a hasonló helyzetek elkerülése érdekében célszerű egy a saját érdekek védelmét garantáló belső rendszert létrehozni.

Ugyanebbe az irányba hatott a világ regionális blokkjainak (az észak-amerikai és a pánamerikai szabadkereskedelmi övezet, az Európai Unió, valamint az Afrikai Unió, stb.) megerősödése. Különösen az észak-amerikai és az európai együttműködések aggasztották a kelet-ázsiai országokat. Úgy vélték, hogy megfelelő ellensúlyok nélkül ezek a szövetkezők domináns szerepet tölthetnek be a világgazdaság működési szabályainak meghatározásában.

Az 1997–98-as pénzügyi válságot követően az ASEAN tagországok gazdasági kapcsolatai bővültek és kölcsönös függésük is erősödött: az országok közti kereskedelmi forgalom és közvetlen tőkebefektetések is²⁴ növekedtek. Így a kelet-ázsiai országok összes kereskedelmi forgalmában a régióon belüli kereskedelem súlya 1980 és 2006 között 35 százalékról 54 százalékra emelkedett.²⁵ 2008-ban az *újonnan iparosodott országok* (Dél-Korea, Szingapúr, Tajvan, Hongkong) közvetlen tőkebefektetéseinek részesedése (Szingapúr nélkül) az ASEAN régióban elérte a 24 százalékot, Kínában az 55 százalékot. (Lásd: Hashmi–Lee, 2008.) A gazdasági együttműködés elmélyülését a belső integráció mellett ösztönözték a regionális és magasabb szintű nemzetközi szerződések és szervezetek alkotta keretek, mint a WTO és az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés (APEC), valamint a pénzügyi piac deregulációja és megnyitása a külföldi szervezetek előtt.

Bár a szabadkereskedelmi szerződés terve az ASEAN-ban már 1980 óta napirenden szerepelt, a tagországok csak 1992-ben hozták létre (AFTA; ASEAN Szabadkereskedelmi Övezet). Az alapító szerződésben szándékként foglaltak gyakorlati „megvalósulása”, a vámok mérséklése több lépcsőben zajlik. Számos ország már 0-5 százalékos szintre csökkentette a vámokat, az összes tagország csak 2015-re vállalta a „teljesen vámmentes” kereskedelem feltételeinek megteremtését.

Az ASEAN körül laza és szorosabb együttműködések, így kétoldalú és multilaterális kereskedelmi egyezmények, kétoldalú gazdasági társulások (EPA)²⁶, szabadkereskedelmi társulások (FTA) sokasága jött létre külső országok (*számos újonnan iparosodott ország*,²⁷ valamint Japán és Kína) részvételével. Szorosabban intézményesült az ASEAN és

Kína, Japán, Dél-Korea szövetsége, az ASEAN+3. Az ASEAN+3 tovább bővült Indiával, Ausztráliával és Új-Zélanddal (ASEAN+6). (Lásd erről bővebben: Hashmi–Lee, 2008.)²⁸ Ezek a laza és szorosabb társulások átrendezték a szervezet országainak korábbi pozícióit. (Például az ASEAN-Kína szabadkereskedelmi társulás „szervezése kapcsán” az indonéz külügyminisztérium aggodalmát fejezte ki, miszerint „a szabadkereskedelmi övezet esetleg negatív hatással lesz az indonéz vállalatokra”.) (Lásd: A Kína-ASEAN..., 2010.)

A fenti, külpiaci együttműködések túlmutató, így mélyebb (pénzügyi) és nagyobb földrajzi kiterjedésű integrációs keretek is létrejöttek ASEAN keretében, illetve bázisán. Ezek közül csak néhányat tekintünk át (erről lásd részletesen az ASEAN honlapját,²⁹ valamint a mellékletet).

Chiang Mai Kezdeményezés (CMI) és Chiang Mai Multilaterális Kezdeményezés (CMIM)
Az ASEAN+3 országok az ázsiai pénzügyi válságot követően, pontosabban az 1999. novemberi csúcstalálkozójukon saját védelmük és függetlenségük³⁰ megóvása érdekében „az önszervezési és támogatási mechanizmusok” bővítéséről döntöttek. Ez a célkitűzés a Chiang Mai Kezdeményezés keretében, kétoldalú devizacsere megállapodások³¹ hálózatának megteremtésével valósult meg. A központi bankok 17 kétoldalú devizamegállapodást kötöttek, összesen 52,5 milliárd US dollár értékben. 2007-ben minőségi továbblépés történt, többoldalú devizaszövetséget hoztak létre (Chiang Mai Multilaterális Kezdeményezés): a devizatartalékok meghatározott hányadát egyesítették annak érdekében, hogy a nemzeti jegybankok „jobban védekezzenek az országaikban esetlegesen fellépő pénzügyi válságok ellen” (Ázsiai védelem..., 2007). E devizaszövetség keretében már 2009-ben 120 milliárd dollárra, 2012-ben pedig 240 milliárd dollárra emelték a „közös” devizatartalékokat. Célul tűzték ki az ázsiai valutaunió megteremtését: így 2012-ben tervbe vették súlyozott valutakosáron alapuló regionális elszámolási egység (RMU) bevezetését, mely hosszabb távon a nemzetközi tartalékvalutává is válhat. (Lásd erről: Rana, 2012.)

Ázsiai Kötvénypiac Kezdeményezés (ABMI)

Az Ázsiai Kötvénypiac Kezdeményezés (2003-tól) a megtakarítások hatékonyabb hasznosítását szolgálja egész Ázsiára kiterjedően, az alábbi eszközökkel: a kötvények „választékának” növelése, a kötvénypiac ösztönzése, a kötvénypiaci infrastruktúra fejlesztése. A kötvénypiac fejlesztését szolgáló intézkedések hozzájárultak ahhoz, hogy hat év alatt a kötvényforgalom 2,8-szorosára nőtt (Rana, 2012).

Kelet-Ázsiai Csúcstalálkozó (EAS)

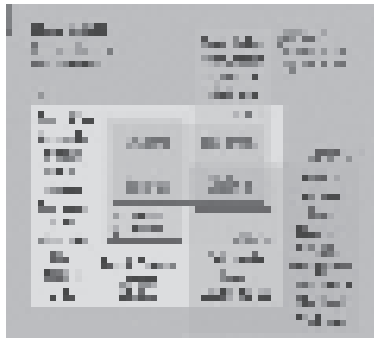
Az ASEAN bázisán 2005-ben jött létre a *Kelet-Ázsiai Csúcstalálkozó*. Alapítói a következő országok: Ausztrália, Brunei, Dél-Korea, Fülöp-szigetek, Kambodzsa, Kína, India, Indonézia, Japán, Laosz, Malajzia, Mianmar, Szingapúr, Thaiföld, Új-Zéland, Vietnám. *A szerveződés az alábbi célokat hirdette meg: közös érdekek szerinti stratégiai, politikai és gazdasági dialógus a békét, stabilitást és a fejlődést szolgálva. Mint a neve is jelzi, „... nem rendelkezik intézményesült szervezettel, és egyelőre csupán évenként megrendezett általános politikai és biztonsági fórumként szolgál...”* (Varga 2011). 2011-ben a résztvevőkhöz csatlakozott az Egyesült Államok és Oroszország is.

Kelet-ázsiai Gazdasági Közösség (EAC)

2004-ben vették tervbe Kelet-ázsiai Gazdasági Közösség megalakítását. A 2011 novemberi ASEAN csúcstalálkozón már 2015-re célként tűzték ki egy szorosabb, az Európai Unióhoz hasonló gazdasági közösség létrehozását. A kezdeményezés megvalósíthatóságát számos szakértő nem tartja reálisnak.

Érvek szerint az ázsiai országok társadalmi berendezkedése és gazdasági rendszere kevésbé homogén, mint az európaiaké (nagyobbak a különbségek a fejlettség és jövedelem szintjében, a gazdasági szerkezetben, stb.). Az EU előzményeit tekintve sok évtizedes múlttal rendelkezik,³² ami nem mondható el a szövetkezni kívánó ázsiai országokról. A régió súlypontját alkotó két gazdasági-politikai „nagy hatalom”, Japán és a Kínai Népköztársaság gazdasági és politikai érdekei eltérőek (történelmi okokra visszavezethetően), és még nem „sikerült” közös álláspontot kialakítaniuk az összes regionális kérdésben. Rendkívül dinamikus fejlődése eredményeként a Kínai Népköztársaság válik a régió gazdasági központjává: Ez a dinamikus gazdasági fejlődés jelentősen átrendezi termelés és a kereskedelmi szerkezetét a régió országaiban és külső partnerországaikban is. (Lásd erről Hashmi–Lee, 2008.)

(Zárómegjegyzések) Az 1990-es és a 2000-es évek végén bekövetkezett globális pénzügyi válságok mintegy katalizátorként szolgáltak regionális nemzetközi szerveződések átalakulásához. Így a már létező szervezetekben szorosabbra fűzték az együttműködést. Új nemzetközi „szerveződések, szövetségek” is alakultak. Az új szervezetek és szerveződések megjelenésének hatása a helyi „geopolitikai” stabilitástól a kontinenseken átívelő potenciális hatalmi erőközpontok megjelenéséig terjed. Az erősödő gazdasági-politikai szerveződések/szervezetek között „átfedések vannak”. Így Kína csatlakozott a BRICS-hez, Sanghaji Együttműködési Szervezethez és az ASEAN+3-hoz. Oroszország tagja a BRICS-nek és a Sanghaji Együttműködési Szervezetnek, stb. (lásd a 3. ábrát).

3. ábra: BRICS-országok nemzetközi szervezetekben

Lásd: *The BRICs. The trillion-dollar club. The Economist, April 15th 2010*

A pénzügyi válságból a gazdasági recesszió, a termelés csökkenésének irányába mozduló világgazdaságot a gazdaságtörténetben első ízben fejlődési tempójukból eredően a fejlődő/felzárkózó országok, élen a BRICS-országokkal stabilizálták.

A fejlődő/felzárkózó országok növekvő gazdasági erejüket politikai-hatalmi befolyássá igyekeznek kiterjeszteni. Így a nemzetközi politikai és pénzügyi szervezetekben érdekeiket egyeztetve lépnek fel. A BRICS-országok közösen követelik a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank reformját, nagyobb beleszólási lehetőségét kérve a döntéshozatalba. Pótlólagos pénzügyi hozzájárulásuk feltételeként támasztják a szavazati arányuk növelését, szerepük erősítését a szervezetek vezető testületeiben és a döntéshozatalban. Kínai vezetők közölték, hogy nehezen lehet meggyőzni saját lakosságukat, több százmillió sze-

gény embert az európai régió pénzügyi rendszerének megtámogatásáról, melynek országában magas az életszínvonal. Ezért felszólították a válságtünetekkel küszködő fejlett országokat „gazdálkodásuk” megreformálására. A BRICS mintegy a fejlődő országok képviselőjeként lép fel az ENSZ-ben, WTO-ban, IMF-ben, Világbankban.

A pénzügyi válságból eredő bizonytalanságok és veszteségek kivédésre több regionális szerveződés is a nemzetközi fizetőeszköznek tekintett dollár és euró súlyának csökkentésére törekszik. Így a dollár „kikerülése” érdekében nemzeti valutákat kezdtek el használni az egymás közötti elszámolásokban, és közös elszámolási rendszerek kialakítását is tervezik. A BRICS-országok a Világbank mintájára közös pénzügyi szervezet alapításáról is tárgyalnak, mely „kifejezné a csoport növekvő gazdasági erejét” (Jöhet a második ..., 2012).

A fejlődő/felzárkózó országok szövetségeinek jövőjét illetően sokféle előrejelzés látott napvilágot. Alapvető kérdés, hogy az együttműködésük taktikai, rövid távú érdekérvényesítési lehetőség csupán, vagy elég erősnek, „stratégiaiának” bizonyul hosszú távon. Számos szerző szkeptikus.

A fejlődő/feltörekvő országok súlya nő a világgazdaságban. Két évtizede a legfejlettebb országok, a G7 csoport együttesen több mint 70 százalékát adták a világgazdaság teljesítményének, addig 2012-ben ez az arány már 50 százalékra esett vissza (Új világregendet..., 2012). Az EU és USA GDP-je külön-külön azonban még jelenleg is meghaladja az összes szerveződés együttes GDP-jét (lásd a mellékletet). Az USA hadikiadásai pedig nagyobbak, mint az öt követő hat országé együttesen (Urkuti, 2010). Elhangzik, hogy a feltörekvő országokban a növekedés egy bizonyos fejlettségi szintet elérve megtorpanhat (mint például Japánban). A környezetterhelési problémák is mérsékelhetik a fejlődésüket. Mások azt emelik ki, hogy jelen vannak a történelmi múltból eredő konfliktusforrások (határviták stb.), és a jelen és jövő szempontjából ellentétes gazdasági érdekek (nyersanyag-, energiaigény kielégítése, piacok stb. terén) „lazíthatják” és meg is bonthatják a jelenleg erősödő együttműködéseket. (Lásd: Bernáth; BRICs and beyond, 2007.)

Ugyanakkor egyfajta minőségi társadalmi-gazdasági „modellváltást” is vizionálnak, mivel miközben az elmúlt másfél évtized válságai az „angolszász típusú, piacorientált kapitalizmus fölényét” megtépázták (Urkuti, 2010), a fejlődő/feltörekvő régió számos nagy és kisebb országát elkerülték, sőt dinamikusan előretörésüket sem törték meg. A sikeres országokban a válság közepette nem liberalizálták gazdaságot a washingtoni konszenzus szellemében, és jelentős mértékű és hatókörű az állami beavatkozás. Kínában tervezés-centrikus és központból vezérelt az állami gazdaságirányítás, de a többi országban is nagy az állam szerepe a stratégiaalkotásban, valamint a stratégiai projektek, az infrastruktúra, a kutatás, az oktatás finanszírozásában, stb. A dinamikus fejlődéssel párhuzamosan az óriási társadalmi polarizálódás enyhült: óriási (milliók tömegek) léptek át a szegénysorból a középosztályba például Brazíliában és Kínában. Ellenpólusként a neoliberais kapitalizmuson alapuló globalizáció növeli a szegények és gazdagok közötti különbséget (országok között és országokon belül). Kínai kutatók szerint a „feltörekvő országok felemelkedése vélhetően egy igazságosabb és méltányosabb nemzetközi politikai és gazdasági rend megvalósulását segíti elő”. (Lásd: Új világregendet..., 2012.)³³

MELLÉKLET

Ország	2013 GDP (milliárd US\$)
Világ	73 982
Európai Unió	17 372
USA	16 800
Japán	4 902
Dél-Korea	1 222
BRICS	15 764
Brazília	2 243
Oroszország	2 118
India	1 871
Kína	9 181
Dél-afrikai Köztársaság	351
Sanghajiak	11 590
Oroszország	2 118
Kína	9 181
Kazahsztán	220
Kirgizisztán	7
Tádzsikisztán	8
Üzbegisztán	56
ASEAN	2 407
Indonézia	870
Thaiföld	387
Malaysia	313
Szingapúr	296
Fülöp-szigetek	272
Vietnám	171
Burma	56
Brunei	16
Kambodzsza	16
Laosz	10

Az adatok forrása: *List of countries by GDP (nominal)*.
List by the International Monetary Fund. [http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal))

BRICS

Tagok: Brazília, Dél-afrikai Köztársaság, India, Kína, Oroszország

Sanghaji Együttműködési Szervezet

Tagok: Oroszország, Kína, Kazahsztán, Kirgízia, Tádzsikisztán, Üzbegisztán
Megfigyelő: Afganisztán, India, Irán, Mongólia, Pakisztán
Konzultációs partner: Belorusszia, Sri Lanka, Törökország

ASEAN

■ ASEAN teljes jogú tagok: Malajzia, Indonézia, a Fülöp-szigetek, Szingapúr, Thaiföld, Brunei, Laosz, Vietnam, Kambodzsza és Mianmar
■ ASEAN megfigyelő: Pápua Új-Guinea, Kelet-Timor

- ASEAN tagjelölt
- ASEAN +3 (Japán, Kína, Dél-Korea)
- Kelet-Ázsiai Csúcstalálkozó (East Asia Summit, EAS)
- Pót tagországok
- ASEAN Regionális Fórum (ASEAN Regional Forum, ARF): ASEAN-tagországok, valamint Ausztrália, Banglades, Kanada, Kína, EU, India, Japán, Észak-Korea, Dél-Korea, Mongólia, Új-Zéland, Pakisztán, Pápua Új-Guinea, Oroszország, Kelet-Timor, USA, Sri Lanka.
- Megfigyelő országok

IRODALOM

- A BRICS-országok egyelőre nem adnak pénzt az IMF-alap feltöltésére. Index.hu. 2012. április 20. http://index.hu/gazdasag/blog/2012/04/20/a_brics-orszagok_egylore_nem_adnak_penzet_az_imf-alap_feltoltesere/
- A Kína-ASEAN Szabadkereskedelmi Övezet egyezménye stabilan halad a megvalósítás felé. 2010. <http://hungarian.cri.cn/261/2010/01/15/2s120070.htm>
- Akulov, Andrei: The Shanghai Cooperation Organization: A Way Toward A New World Order. Strategic Culture Foundation. June 8, 2012. <http://www.strategic-culture.org/news/2012/06/08/sco-2012-shanghai-summit-way-new-world-order.html>
- Ankerl Géza (a): A globalista utópia (1. rész). *Valóság*, 2007. 7.
- Ankerl Géza (b): A globalista utópia (2. rész). *Valóság*, 2007. 8.
- Artner Annamária: Új regionalizmus mint válságmenedzselő stratégia? *Tér és Társadalom*, 23. évf. 2009/4.
- Ázsiai védelem pénzügyi válság ellen. *Népszabadság*, 2007. május 7.
- Bailes, Alyson J. K. – Dunay, Pál: The Shanghai Cooperation Organization as a regional security institution. The Shanghai Cooperation Organization. SIPRI Policy Paper No. 17. Stockholm International Peace Research Institute. May 2007
- Bernáth Eszter: A 21. század feltörekvő hatalmai: a BRIC-országok. www.btk.ppke.hu/uploads/files/bernathezster.pdf
- Beattie, Alan: A BRICS bank: can it outdo the World Bank? Jun 19, 2014. <http://blogs.ft.com/beyond-brics/>
- В Москве открывается Неделя образования государств-членов ШОС -- пресс-служба Университета ШОС. 2012-05-14. www.scosummit2012.org
- BRICs and beyond. Goldman Sachs Economic Research Group. Goldman Sachs Group, Inc., 2007
- BRIC/BRICS declarations:
- Joint Statement of the BRIC Countries Leaders. June 16 2009, Yekaterinburg, Russia. <http://www.bricsindia.in/firstSummit.html>;
- II BRIC Summit - Joint Statement. April 16 2010, Brasilia <http://www.bricsindia.in/secondSummit.html>;
- III BRIC Summit, Sanya Declaration. 14 April 2011. <http://www.bricsindia.in/thirdSummit.html>;
- Fourth BRICS Summit - Delhi Declaration. March 29, 2012. <http://www.bricsindia.in/delhi-declaration.html>
- Joint Statement of the Fifth BRICS Summit in Durban, March 2013 eThekweni Declaration and Action Plan. Fifth BRICS Summit. 27 March 2013, Durban, South African Republic. <http://www.brics5.co.za/joint-statement-of-the-brics-business-forum-2013/>
- BRICS-csúcs Kínában: feltörekvők egy új világréndért. HVG, 2011. április 14.
- Bryanski, Gleb: Russia says BRICS eye joint anti-crisis fund. Reuters, Jun 21, 2012. <http://in.reuters.com/article/2012/06/21/russia-brics-imf-idINDEE85K04C20120621>
- Chairman's Press Release on the Asian Bond Markets Initiative. <http://www.aseansec.org/15030.htm>
- China offers \$10 billion loan to SCO members. The Hindu. Beijing, June 7, 2012 <http://www.thehindu.com/news/international/article3500924.ece>
- Cooley, Alexander: In Central Asia, Public Cooperation and Private Rivalry. The New York Times, June 8, 2012. http://www.nytimes.com/2012/06/09/opinion/in-central-asia-public-cooperation-and-private-rivalry.html?_r=1
- Страны ШОС должны увеличить долю национальных валют во взаимных расчётах. 1tv.ru. 16.06.2009. <http://www.1tv.ru/news/polit/145738>
- Страны ШОС преодолеют кризис вместе. 14.10.2009. ntv.ru. <http://www.ntv.ru/novosti/177982/>

- Судьбу мировых финансов обсудили в Екатеринбурге. Itv.ru. 16.06.2009. <http://www.itv.ru/news/polit/145773>
- Dobolyi Alexandra: Egy új világpolitikai igazodási pont: A sanghaji együttműködés. http://www.dobolyi.hu/userfiles/image/sanghaji_egyuttmukodesi_szervezet.pdf
- Du Youkang: Cooperation cements BRICS. *China Daily*, 03/29/2012. http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2012-03/29/content_14936769.htm
- Erdős Kata: Új világrend: megfűrnák a dollárt. http://kitekinto.hu/kelet-azsia/2009/06/22/komoly_dollar-ellenes_szervezkedes/
- Feltételekkel adnak pénzt a BRICS-országok az IMF-nek. *Napi Gazdaság*, 2012. június 19. http://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/feltetelekkel_adnak_penzet_az_brics-orszagok_az_imf-nek.522813.html
- Galamboš Péter: Botorkáló Európa mellett húznak el a világ új nagyjai. *Origo*, 2012. 01. 14. <http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20120113-no-a-feltorekvo-brics-orszagok-gazdasagi-sulya.html>
- IMF Executive Board Approves Major Overhaul of Quotas and Governance. Press Release No. 10/418. November 5, 2010. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2010/pr10418.htm>
- Jöhét a második világbank. *HVG*, 2012. március 26.
- Külön bank létrehozását tervezik a BRICS-országok. Menedzsment Fórum, 2012. március 26.
- Kumar, Preksha Krishna: BRICS pushes the IMF to reform, 2012. július 20. <http://www.bricsforum.com/2012/07/20/brics-pushes-the-imf-to-reform/>
- O'Neill, Jim – Wilson, Dominic – Purushothaman, Roopa – Stupnytska, Anna: How Solid are the BRICs? *Global Economics Paper* No: 134. Goldman Sachs Economic Research Group. 1st December 2005
- Kína pénzt cserél Brazíliával. *Napi Gazdaság*, 2012. június 25. http://index.hu/gazdasag/vilag/2012/06/25/kina_penzet_cserel_braziliaval/
- Mallaby, Sebastian: Can the BRICs Take the IMF? The Emerging World's Chance to Break the IMF's Status Quo. *Foreign Affairs*, June 9, 2011
- Mercopress: India, Brazil and South Africa want Argentina to join the BRICS club 2014. 05. 06. <http://en.mercopress.com/2014/05/06/india-brazil-and-south-africa-want-argentina-to-join-the-brics-club>
- Morazán, Pedro – Knoke, Irene – Knoblauch, Doris – Schäfer, Thobias: The Role of Brics in the Developing World. Directorate General for External Policies of the Union. European Union, 2012
- На встрече в Пекине странами ШОС решено принять совместный документ по преодолению последствий глобального финансового кризиса. *Ntv.ru*. 14.10.2009. <http://www.ntv.ru/novosti/177982/>
- Роль ШОС меняется. 14.10.2009. *ntv.ru*. <http://www.ntv.ru/novosti/178028/>
- Porzecanski, Arturo C.: Don't cry for rogue debtor Argentina 2014. 06. 12. <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2014/06/12/guest-post-dont-cry-for-rogue-debtor-argentina/>
- Rana, Pradumna B.: The next steps in ASEAN+3 monetary integration. *VOX*. Research-based policy analysis and commentary from leading economists. 27 May 2012. <http://www.voxeu.org/article/next-steps-asean3-monetary-integration>.
- Schmidt Péter: *A Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége. Egy kevésbé közismert integráció története* – 2005. <http://mek.oszk.hu/02600/02686/02686.htm>
- SCO: Communique of Meeting of the Council of Ministers of Foreign Affairs of the SCO Member States, 13 07 2013, Bishkek, Kyrgyzstan. <http://www.sectsc.org/EN123/show.asp?id=440>
- Shabir Mohsin Hashmi – Yap Teck Lee: Towards East Asian Economic Integration. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*. Issue 12 (2008)
- Shanghai Cooperation Organisation. http://en.wikipedia.org/wiki/Shanghai_Cooperation_Organisation
- Soto, Alonso: Exclusive - BRICS emerging nations close to launching bank; to start lending in 2016. *Brasilia*. May 30, 2014. <http://in.reuters.com/article/2014/05/29/brics-banking-idINKBNOE92D120140529>
- Statement by IMF Managing Director Christine Lagarde on IMF Quota and Governance Reforms. Press Release No. 14/127. March 25, 2014. <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2014/pr14127.htm>
- Танас, Ольга: Счет для ШОС ШОС обсуждает создание банка развития. 06.06.12. http://www.gazeta.ru/financial/2012/06/06/kz_4615749.shtml
- The BRICs. The trillion-dollar club. *The Economist*, April 15th 2010
- The European Union and the BRIC countries. General and regional statistics. Pocketbooks. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2012
- The Shanghai Cooperation Organisation, July 13, 2005, http://www.sectsc.org/news_detail.asp?id=407&LanguageID=2
- Tízmilliárd dollárt ajánlott fel Kína. 2012. június 07. <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=557638>
- Urkuti György: Kialakulóban az új világrend. Európa visszaszorulóban, az Egyesült Államok hegemoniája megtört, izmosodik Kína és India. *Világgazdaság*, 2010. 01. 04.
- Új világrendet építene India, Kína, Oroszország, Brazília és Dél-Afrika. 2012. március 26. <http://richpoi.com/plugins/content/content.php?content.7718>

- Varga Gergely: Az ázsiai csúcstalálkozók és az amerikai–kínai stratégiai vetélkedés. *ZMNE Stratégiai Védelmi Kutató Központ. Nézőpontok* 2011/3. http://193.224.76.4/download/svki/Nezopontok/SVKK_Nezopontok_2011_3.pdf
- Voice of Russia: Argentina to join BRICS upcoming summit on Russia's invitation. 2014. 05. 31. http://voiceofrussia.com/news/2014_05_31/Argentina-to-join-BRICS-upcoming-summit-on-Russias-invitation-8322/
- Völgyi Katalin: *Hol tart ma a kelet-ázsiai regionalizmus fejlődése?* Magyar Tudományos Akadémia. Világgazdasági Kutatóintézet. Műhelytanulmányok. 91. szám 2011. november
- Wade, Robert: Pénzügyi rezsimmváltás. *Fordulat* 4. (2008. tél / 2009. tavasz) newleftreview.org/article/download_pdf?language=hu&id=2739
- Weinstein, Michael A: Cutting out the US. *Central Asia*. Jul 13, 2005
- Wroughton, Lesley: BRICS economies to boost IMF funds, study currency swaps. Jun 18, 2012. <http://www.reuters.com/article/2012/06/18/us-g20-brics-statement-idUSBRE85H1K820120618>
- Wroughton, Lesley – Eckert, Paul: China rounds off push for bigger IMF war chest. Jun 19, 2012. <http://www.reuters.com/article/2012/06/19/us-g20-brics-statement-idUSBRE85100A20120619>
- Wu Jiao – Ariel Tung: BRICS looks at funding pool, money exchanges. *China Daily*, 2012-06-20. http://www.chinadaily.com.cn/business/2012-06/20/content_15514253.htm
- Wu Jiao – Fu Jing: China to contribute \$41 billion to BRICS fund, *China Daily*, 2013-09-05 http://www.chinadaily.com.cn/china/2013xivisitcenterasia/2013-09/05/content_16948032.htm
- Декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества о построении региона долгосрочного мира и совместного процветания. 08-06-2012. <http://russian.china.org.cn>
- Итоги саммита ШОС: Путин сменил генсека и показал Западу, что не допустит вторжения в Сирию и Иран. 7 июня 2012. <http://www.newsru.com/world/07jun2012/shosvswest.html>

JEGYZETEK

- 1 Kereskedelmi Világszervezet, 159 tagországgal (2013. március 2-i állapot szerint). A szervezet célja a nemzetközi kereskedelem teljes liberalizálása, az áruk és szolgáltatások forgalmát akadályozó összes nemzeti szabályozás (vámok, beviteli engedélyek stb.) lebontása.
- 2 Hashmi-Lee, 2008.
- 3 Lásd a hivatkozást „Russia Today, October 30, 2008” in: Shanghai Cooperation Organisation.
- 4 Indonézia, Törökország a teljes jogú tagság várományosai, Argentína, Egyiptom, Irán, Nigéria és Szíria jelezték csatlakozási szándékukat.
- 5 John Williamson amerikai közgazdász 1989-ben tíz pontban összefoglalta azt a liberális gazdaságpolitikai ajánlást, melyet a nemzetközi pénzügyi szervezeteik, Világbank és az IMF hivatalos politika szintjén fogadtak el és alkalmaztak (lásd erről: Wade, 2008).
- 6 A G20 a világ 19 legnagyobb gazdaságát és az Európai Uniót tömörítő együttműködés. Lásd: <http://hu.wikipedia.org/wiki/G20>.
- 7 A 2012. évi csúcstalálkozó például a biztonsági kérdések kapcsán konkrétan vizsgálták a közel-keleti és észak-afrikai régió, valamint Afganisztán, Irán és Szíria „helyzetét”, a globális kormányzást szolgáló nemzetközi szervezetek (mint ENSZ, IMF, Világbank) működését, valamint az ENSZ keretében 2000-ben elfogadott millenniumi fejlesztési célokat (MDGs). Megvitaták a nemzetközi terrorizmus, a klímaváltozás, a világgazdaság és nemzetközi pénzügyi rendszer problémáit, és nem utolsósorban a szövetség tagországai közötti együttműködés elmélyítésének módjait. (Lásd BRIC/BRICS declarations.)
- 8 2000-ben 189 ENSZ-tagállam kötelezte el magát az alábbi célok megvalósítása mellett 2015-ig: 1. véget vetnek a súlyos szegénységnek és éhínségnek, 2. Megvalósítják a mindenkire kiterjedő alapfokú oktatást, 3. előmozdítják a nemek közti egyenlőséget és segítik a nők felemelkedését, 4. csökkentik a gyermekhalandóságot, 5. javítják az anyai egészségügyet, 6. küzdenek a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen, 7. biztosítják a környezeti fenntarthatóságot, 8. a fejlesztés érdekében globális partnerséget építenek ki. (Lásd: <http://www.unis-vienna.org/unis/hu/news/2005/MDGhung.html>.)
- 9 „... az euróövezet mintegy 200 milliárd dollárral, Japán 60 milliárd dollárral, Svédország 10 milliárd dollárral, Norvégia 9,3 milliárd dollárral, Lengyelország mintegy 8 milliárd dollárral, Dánia közel 7 milliárd dollárral, Svájc és több más, néven nem nevezett ország 26 milliárd dollárral ...” (A BRICS-országok..., 2012)
- 10 A jelenlegi rendszerben a Világbank elnökét az USA, az IMF igazgatóját pedig egy európai állam „adja”.
- 11 Az SDR (Special Drawing Rights, Különleges Lehitási Jogok) az IMF tagok szabadon használható pénzneve. Az SDR az USA dollár, az euró, a japán jen és az angol font sterling árfolyama alapján meghatározott valutakosár.
- 12 A deviza csere (devizaswap) megállapodások értelmében az országok jegybankjai bármikor

- forráshoz juthatnak a másik ország pénznemében. (Lásd: Kína pénzterelése..., 2012.)
- 13 „Sanhagji Ötök”.
  - 14 Az USA 2006-ban megfigyelői státuszt kért az SCO-ban, de kérését elutasították. Irán legutóbb 2012-ben jelezte, hogy teljes jogú taggá kíván válni.
  - 15 Különös tekintettel a kábítószer-kereskedelemre.
  - 16 Az információs háború fogalmát „újraértelmezte” a szervezet. Az új értelmezés szerint egy másik ország szellemi, erkölcsi és kulturális szférájára károsan ható információt információs fenyegetésnek kell tekinteni. 2009-ben a fogalom kiegészült egy ország törekvésével egy másik ország politikai, gazdasági és társadalmi rendszerének aláásására.
  - 17 Az Eurázsiai Gazdasági Közösség Oroszország, Belorusszia és Kazahsztán vámuniója.
  - 18 A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete tagjai: Belorusszia, Kazahsztán, Kirgizisztán, Oroszország, Örményország, Tádzsikisztán, Üzbegisztán.
  - 19 Észak-afrikai országok, Egyiptom, Líbia, Tunézia, politikai rendszerének átalakulása.
  - 20 Csak az orosz–kínai olajvezeték építése 25 milliárd dollár értékű projekt.
  - 21 „Kétoldalú keretben” Kína és Oroszország 2005 óta öt katonai hadgyakorlatot tartott.
  - 22 A BRIC ekkor alakult meg, 2009. június 16-án.
  - 23 A tagországok „elszámolásaiiban”.
  - 24 Az úgynevezett FDI.
  - 25 Összehasonlításként 2006-ban az azonos mutató az EU-15-ben 64, az *észak-amerikai szabadkereskedelmi társulás* övezetében 46 százalékot tett ki (Hashmi–Lee 2008).
  - 26 Economic partnership.
  - 27 Ázsiai újonnan iparosodott országok (NIE): Dél-Korea, Szingapúr, Tajvan, Hongkong.
  - 28 ASEAN+3 keretében 2011. áprilisa óta makrogazdasági központ (Macroeconomic Research Office: AMRO) működik tanácsadó és „felügyeleti” szervezet minőségben (többek közt folyamatos regionális makrogazdasági monitoring, CMIM szakmai bázis, az IMF-hez hasonló funkciókkal.). Lásd: <http://www.amro-asia.org>.
  - 29 Entities Associated with ASEAN, <http://www.aseansec.org/21864.htm>.
  - 30 „A válság során Indonézia, Thaiföld és Dél-Korea devizataralékai gyakorlatilag felmorzsolódtak, így ezek az országok az IMF-hez voltak kénytelenek fordulni, amely a pénzügyi segítséget szigorú gazdasági feltételek teljesítéséhez kötötte.” (Ázsiai védelem..., 2007).
  - 31 Bilateral Swap Arrangements (BSA).
  - 32 Az Európai Szén- és Acélközösséget (ECSC) 1951-ben alapították.
  - 33 Jelen cikk az alábbi kutatás része: „dr. Frigyesi Veronika: Új társadalmi-gazdasági szerveződések (Keleten és Délen) ... érvek és szempontok egy kutatáshoz. 2007. május 21.”

